

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

ההסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לבין סיעת עוצמה יהודית

ניתוח קשיים מרכזיים העולים מסעיפי ההסכם שהונח על שולחן הכנסת

מדינת ישראל זקוקה ליציבות ולממשלה מתפקדת. ההסכמים הקואליציוניים שהונחו על שולחן הכנסת מכילים סעיפים רבים ומגוונים - התחייבות להעברת חוק אקלים תוך חצי שנה, הגברת התחרות, הפחתת הנטל הבירוקרטי וקידום מדיניות ה-one stop shop, מחויבות לצמצום פערים חברתיים, מחויבות למלחמה בפשיעה בחברה הערבית, העלאת שכר החיילים ועוד.

עם זאת, הכיוון המסתמן בעייתי מאוד: ההסכמים כוללים סעיפים בעלי פוטנציאל נזק גבוה ופגיעה במערכות השלטון כפי שהכרנו אותן. אם ימומשו - מדינת ישראל לא תהיה אותה מדינה יהודית ודמוקרטית. במסמך זה נבקש להאיר את ההשלכות הקשות של מימוש סעיפים אלו.

סעיף 15

"...לתקן את חוק יסוד משק המדינה כך שתידרש הסכמה של 61 ח"כים לאשר חוק שעלותו התקציבית מעל 50 מיליון ₪ ושאינו מובא בהסכמת הממשלה".

היום יש צורך ב-50 ח"כים כדי להעביר הצעות חוק שעלותן קצת מעל 6 מיליון ₪. אם יעבור התיקון לחוק היסוד, הרי שעבור אישורה של כל הצעת חוק שעלותה התקציבית מעל ל-50 מיליון ₪, ידרשו 61 ח"כים, אם הממשלה לא תומכת בה. הדבר מוריד באופן משמעותי את האפשרות של האופוזיציה לחוקק חוקים בעלי משמעות תקציבית.

בפועל, האופוזיציה לא תוכל להעביר חוק שעלותו מעל 50 מיליון ₪, אלא אם היא קיבלה הסכמה אקטיבית של מספר חברי קואליציה, ותמיכה של רוב חברי הכנסת. התיקון המוצע עלול להקשות אף יותר על שיתופי פעולה בין האופוזיציה לקואליציה ביחס להצעות חוק, לנוכח הדרישה לקבלת רוב מוחלט להעברת הצעת חוק תקציבית. בנוסף, כיום, כשהדרישה היא לרוב רגיל בלבד (ו-50 תומכים), הדבר מחייב את חברי הכנסת מהקואליציה להגיע להצבעות כדי למנוע מההצעה לעבור. אם הדרישה לרוב של 61

אמיר אלשיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין

יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר

נשיא

ברנד מרכוס

יו"ר בינלאומי

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרונסון

אלי גרונר

פרופ' ורד וניצקי-סרוסי

ד"ר חן ליכטנשטיין

מול מועלם

שגריר לשעבר סלי מרידור

פרופ' מאיה נאסר אבו-אלהיג'א

עו"ד אבי פישר

ד"ר מיכל צור

יוסי קוצניק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר

השופט רוזלי סילברמן אבליה, קנדה

אליזא אברמס, ארה"ב

שגריר לשעבר מרטין אינדיק, ארה"ב

אן אפלכאוס, ארה"ב

פרופ' ורנון בוגדנו, בריטניה

השופט דורית ביניש, ישראל

השופט סטיבן בריי, ארה"ב

השופט סלים ג'ובראן, ישראל

ד"ר ג'וזף ג'וזפה, גרמניה

פרופ' משה הלברטל, ישראל

פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב

פרופ' רוברט מנקין, ארה"ב

פרופ' כריסטוף מרקוסיס, גרמניה

השופט אברהם סופר, ארה"ב

ברט סטפנס, ארה"ב

פרופ' ארווין קוטלר, קנדה

פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

פרופ' יהודה ריינערץ, ארה"ב

פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר

פרופ' קרנית פלוג, מחקר

ד"ר ישי ג'סיס, פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' איסמעיל אבו סעד

פרופ' תמר הרמן

פרופ' נתן זוסמן (אורח)

פרופ' עמית כהן

פרופ' יותם מרגלית

פרופ' דניאל סטעמן

פרופ' בני פורת

פרופ' יובל פלדמן

פרופ' מרדכי קרמיניצקי

פרופ' גדעון רהט

ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר

פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק ברמון

מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

תעבור, הדבר יאיין את הצורך של חברי הקואליציה להגיע להצבעה, שכן האופוזיציה ממילא לא תגיע לרוב של 61 ח"כים. אפשר לראות בזה פגיעה ביכולתה של האופוזיציה להשפיע על סדר היום של הקואליציה, או חיזוק יכולתה של הקואליציה להתעלם מהאופוזיציה. יש בכך גם כדי להתחבר למגמה המתחזקת של שליטת הממשלה הלכה למעשה ברשות המחוקקת והחלשת מעמדה של האופוזיציה בכנסת

לאור חולשת הכנסת מול הממשלה בישראל – אין צורך להחליש אותה עוד יותר באמצעות הגבלות מסוג זה על חקיקה פרטית (בניגוד להגבלות אחרות שיחזקו את הכנסת וביניהן הגבלות על מספר הצעות החוק הפרטיות המוגשות ועולות לדיון, דרישה לשיפור דברי ההסבר להצעות החוק ועוד).

סעיף 30

"כל סיעות הקואליציה יתמכו בכל הצעות החוק, לרבות בחוקי יסוד ובתיקונים לחוקי יסוד, כפי שיוצעו על ידי שר המשפטים, ושיעסקו, בין היתר, בהסדרת מערכת היחסים שבין הרשויות ובסמכויותיהן, ובפרט במערכת היחסים שבין הכנסת והממשלה לבין מערכת המשפט ובית המשפט העליון ובשיטת בחירת השופטים. כל זאת לשם השבת האיזון הראוי בין הרשויות. החקיקה כאמור תכלול גם חקיקת חוק יסוד: החקיקה ופסקת התגברות. כל הצעות החוק שעניינן נושאים הנזכרים בסעיף זה תקבלנה עדיפות מוחלטת ומלאה, בכל מקרה ונסיבות, על פני כל חקיקה אחרת, לרבות בכל הקשור לקדימות ראשונה בהעלאת הצעות למליאה מיד עם הנחתן בכנסת ובהשלמת הטיפול בהן בוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת לפני כל דיון בכל הצעת חוק אחרת המונחת על שולחן הוועדה. האמור יחול בכל הקריאות."

על פי הסעיף, כל סיעות הקואליציה יתמכו בכל הצעות החוק, כולל תיקונים לחוקי יסוד, כפי שיוצעו על ידי שר המשפטים ויעסקו ביחסים בין הרשויות, ובפרט בין הממשלה ובית המשפט העליון ובין הכנסת ובית המשפט העליון, ובכלל זאת חוק יסוד: חקיקה, פסקת התגברות ושינוי שיטת בחירת השופטים. בהסכם נקבע גם כי כל ההצעות בעניינים אלה יקבלו עדיפות בחקיקה על פני כל חקיקה אחרת, במליאה ובוועדות.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

אף שהסעיף עמום ולא כולל את פרטי ההסדרים, הוא טומן בחובו "מהפכה" משטרית של ממש, שתפגע קשות באיזונים ובבלמים שבין הרשויות. בשל החולשה החוקתית בישראל, לרוב הקואליציוני בכנסת, הנשלט על ידי הממשלה, יש כוח מוחלט בחקיקה. הגורם היחיד שמאזן כוח זה הוא בית המשפט העליון. על כן, פגיעה בסמכותו לביקורת חוקתית (באמצעות פסקת התגברות) ולביקורת מנהלית (בדרכים שונות כמו צמצום זכות העמידה, ביטול עילת הסבירות ועוד), תותיר את זכויות האדם בישראל ללא הגנה מהותית. גם התיקונים המוצעים בשיטת בחירת השופטים הם כאלה שיפגעו קשות בעצמאותו של בית המשפט העליון באמצעות פוליטיזציה של מינויים, ואולי גם בעצמאות כל יתר בתי המשפט (שכן הסעיף עמום דיו כדי לחול גם עליהם).

מבחינה תהליכית, שרים וחברי כנסת לא יכולים להתפרק משיקול דעתם ולתמוך באופן עיוור ב"כל הצעות החוק" (כולל תיקונים לחוקי יסוד) מבלי שאלה נזכרים כלל בסעיף ומבלי שהמתחייבים יידעו למה הם מתחייבים.

כדאי להזכיר כי בהסכם הקואליציוני של ממשלת נתניהו בכנסת ה-20, הופיע סעיף דומה לגבי שוק התקשורת *"היה והממשלה תנהיג רפורמות מקיפות בשוק התקשורת, סיעת הליכוד, סיעת (המפלגה האחרת) ויתר הסיעות המצטרפות לקואליציה מתחייבות לתמוך ברפורמות הללו ... סיעות הקואליציה וחבריהן לא יתמכו בהצעות חוק בתחום התקשורת בלא אישור שר התקשורת. סיעות הקואליציה וחבריהן יתנגדו לכל יוזמה ו/או הצעה בתחום התקשורת ששר התקשורת יתנגד לה"*.

ח"כ אראל מרגלית עתר נגד סעיף זה לבג"צ בטענה שהוא כובל את שיקול דעתם של שרי הממשלה (בג"צ 4748/15 מרגלית נ' הממשלה ה-34, 21.10.15). בית המשפט דחה את העתירה, תוך שהוא קובע ש"אין כאן איפוא סוג של "כרטיס פתוח" לשר... לפנינו טקסט הצהרתי, שכשלעצמו – בכפוף להערה האמורה – אינו מנוגד לדין, ואין לראותו כ"נשמע ונעשה" להבדיל מ"נעשה ונשמע"... משקלו מוגבל להצהרה של כוונה לפעול לרפורמות ולהשיג תמיכה פרלמנטרית בהן ככל שיעברו את מסננת הממשלה."

בית המשפט ייחס חשיבות גדולה לכך שהטקסט בהסכם מתייחס לרפורמות שתנהיג הממשלה, ולא שר ספציפי. זאת, בניגוד לסעיף 30 בהסכם הנוכחי. ספק אם יש תוקף חוקי להתחייבות מראש של שרים וח"כים, לתמוך בכל רפורמה שיביא בפניהם שר המשפטים, הקשורה למערכת המשפט, ללא שיקול דעת ואף ללא מסננת של החלטת ממשלה.

סעיף 31

"הממשלה וסיעות הקואליציה יתמכו בהצעת החוק מטעם הליכוד שתקבע כי מינוי היועץ המשפטי למשרדים הממשלתיים יבוצע על ידי מנכ"ל אותו המשרד הממשלתי".

כיום יועץ משפטי של משרד ממשלתי מתמנה במכרז. דרך זו תואמת את מהות תפקידו: לסייע למשרד להגשים את מדיניותו מבחינה משפטית, ותוך כדי כך לשמש "שומר סף" המקפיד על כך שהמשרד פועל בהתאם לחוק.

ההוראה בהסכם הקואליציוני עמומה, אך נראה שהכוונה היא להביא לכך שבמקום מינוי באמצעות מכרז, יוכל מנכ"ל המשרד למנות את היועץ המשפטי, בין אם כתוספת למשרות האמון שעומדות לרשותו או בדרך אחרת. במלים אחרות, ההוראה הזו נועדה להפוך את תפקידי היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה למשרות אמון: מינוי והדחת יועץ משפטי ייעשו לפי שיקול דעת המנכ"ל, איש אמונו של השר הממונה על המשרד.

הפיכת היועצים המשפטיים למשרות אמון של המנכ"ל והשר תהפוך אותם לעושי דברם של השרים בלבד, ולא למשרתי הציבור כפי שנדרש מהם. על מנת לשמור על חוקיות פעולות הממשלה ולמנוע שחיתות, נדרשים היועצים המשפטיים להיות עצמאים בחוות דעתם המשפטית, והם כפופים מקצועית ליועץ המשפטי לממשלה, לא לשר. לכן, אם יהפכו היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה למשרות אמון, לא רק שייפגע מעמדם, אלא תסוכל יכולתם להגן על שלטון החוק ולמלא את תפקידם כנדרש. התוצאה הצפויה היא שבית המשפט, בעתירות שיגיעו אליו, לא יוכל לסמוך על כך שהתקיימה בחינה ראויה של חוקתיות וחוקיות; ואף יפחת אמון הציבור במשרדי הממשלה. זהו ניסיון נוסף להגביל מוסד עצמאי המשמש כשומר סף ולהכפיף אותו לדרג הפוליטי, בניגוד לטובת הציבור.

סעיף 74

"הממשלה וסיעות הקואליציה יחזקו את הפיקוח על החברות הממשלתיות ויפעלו לחיזוק הקשר שבין הממשלה לחברות הממשלתיות. לשם כך הממשלה תקים ועדת משנה בכנסת לפיקוח על החברות הממשלתיות והשירות הציבורי".

סעיף 75

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

"תוכן הצעה על ידי שר האוצר לבחינה מחודשת של החברות הממשלתיות, לרבות הצורך בתיקון החקיקתי הנדרש בחוק החברות הממשלתיות, תשל"ה – 1975. בין יתר הסוגיות שיובאו בפני הוועדה בעניין זה, הוועדה תבחן את כפיפות החברות הממשלתיות למשרדי הממשלה ותגבש את המלצותיה בעניין ותציגן לראש הממשלה".

סעיף 76

"כל סיעות הקואליציה יתמכו בממשלה ובכנסת בתיקוני חקיקה נדרשים לביטול "נבחרת הדירקטורים" וכן ביטולן ועצירתן של ועדות איתור למיניהן"

סעיפים אלה מתמקדים בשני תחומים: (1) חיזוק הקשר שבין הממשלה לחברות הממשלתיות והפיקוח עליהן, וכן בחינה של מידת הכפיפות של חברות ממשלתיות למשרדי הממשלה; (2) מינויים לדירקטוריונים ותפקידים בכירים בחברות ממשלתיות, באמצעות ביטול נבחרת הדירקטורים, ביטול ועצירה של ועדות איתור וכן באמצעות קביעה של דרישות כשירות ייחודיות לחרדים לטובת השתלבותם בדירקטוריונים ובתפקידים בתאגידים סטטוטוריים.

חברות ממשלתיות הם תאגידים בבעלות ממשלתית אשר פועלים במגוון תחומים במשק. בין החברות הממשלתיות ניתן למצוא גופים מרכזיים מאד במשק הישראלי ומן הגדולים שבהם, גופים המקיימים פעילות עסקית או חברתית מורכבת, כמו חברת החשמל לישראל, רכבת ישראל, נת"ע, רפא"ל, עמידר, חברת הביטוח ענבל. משרדי הממשלה הרלבנטיים (או הממשלה) משרטטים את האינטרסים הציבוריים הרלבנטיים ואלו נקבעים בהוראות הרגולטוריות החלות לפעילות אותם גופים. החברות עצמן, בכפוף להוראות הרגולטוריות, מקיימות פעילות עסקית. הפעילות העסקית תהיה יעילה, דינמית ותחרותית לטובת המשק והצרכנים, אם תתקיים במתכונת הדומה לזו של גופים עסקיים, תחרותיים, על פי סטנדרטים עסקיים המקובלים במגזר הפרטי.

לכן, ישנו ערך ציבורי רב לאיזו תפקידי הניהול הבכירים בחברות הממשלתיות והמינויים לדירקטוריונים המפקחים על ההנהלה באנשים שכישוריהם מתאימים לבצע משימות אלה. חוק החברות הממשלתיות מונה את הכישורים הנדרשים מדירקטור או מנהל בחברה ממשלתית, בכל האמור להשכלה ולניסיון. כמו כן, נקבע כי זיקה אישית או פוליטית לשר משרי הממשלה תמנע את מינוי של אדם כדירקטור אלא אם הוכיח קיומם של כישורים מיוחדים.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

בשנת 2013, במטרה לטייב את הליכי המינויים בחברות ממשלתיות, הכריז שר האוצר דאז, יאיר לפיד, על הקמת נבחרת דירקטורים שתשמש מאגר שממנו יבחרו השרים מועמדים לדירקטוריונים של החברות שבאחריותם, על פי המלצות מבקר המדינה. באותה שנה בחרה רשות החברות הממשלתיות לראשונה נבחרת של מועמדים, כדי שתשמש מאגר שממנו יבחרו השרים דירקטורים לחברות הממשלתיות. מאז בחרה הרשות עוד מספר נבחרות, ובשנת 2022 פנתה לציבור לגיוס דירקטורים חדשים. וכך קבע גם מבקר המדינה (דוח מיוחד בנושא מינויים בחברות ממשלתיות, פורסם דצמבר 2017):

"יש לעגן את שיטת נבחרת הדירקטורים בחברות הממשלתיות שתכליתה בחירת המועמדים הטובים והאיכותיים ביותר. זאת תוך שמירה על שוויון הזדמנויות והיעדר משוא פנים תוך ניתוק הבחירה משיקולים בלתי ענייניים ומהקשרים פוליטיים, לרבות אינטרסים פוליטיים-מפלגתיים כפי שנעשה בעבר, שבסופו של דבר פוגעים בתפקוד החברות הממשלתיות, ובמשתמע באינטרס הציבורי."

ההסדר המוצע מעורר חשש כבד של פגיעה בפעילות המיטבית של החברות הממשלתיות, בחוסן והצלחתן הכלכלית ופגיעה שתנבע ממנה גם בשירותים הניתנים לאזרחים. יש חשיבות לשמירת המרחק שבין החברות הממשלתיות לבין משרדי הממשלה ורשות החברות הממשלתיות בתפקידיהם כמסדירים את פעילות החברות הממשלתיות השונות, כרגולטור.

שנית, ביטול נבחרת הדירקטורים וועדות איתור לתפקידים בכירים בחברות ממשלתיות, הוא מתכון לקידום מינויים של מי שאינם עונים לקריטריונים המחמירים, ואינם המינויים המיטביים. במיוחד מתעורר חשש שהכוונה היא לקדם את המינויים הפוליטיים והזיקה לשרי הממשלה, באופן שישבו פגיעה קשה באי-התלות והיכולת לשקול שיקולים ניהוליים כלכליים מיטביים.

סעיף 81

"בתוך 30 יום מיום הקמת הממשלה, תתקבל החלטת ממשלה לפיה הציונות כהגדרתה היסודית תחשב לערך ראשון במעלה, מנחה ובעלת משקל מכריע בעיצוב מדיניות המנהל הציבורי, מדיניות הפנים והחוץ, החקיקה ופעולות המדינה וכלל יחידותיה ומוסדותיה. החלטה זו תהיה מכרעת גם בתחומי התכנון, המכרזים, מתן הפטורים וההקצאות בדגש על הנגב והגליל ומתן הטבות למשרתי מילואים"

המכון הישראלי לדמוקרטיה

ציונות היא ערך חשוב במדינת ישראל והוא אחד מיסודותיה של מגילת העצמאות. כחלק מערך זה מתחייב כי מדיניות תכנון, מכרזים ופטורים וההקצאות יהיו שוויוניים לכלל אזרחי המדינה. ככל שסעיף זה יקנה הטבות ייחודיות ליהודים: בתקציבים, בהקצאת קרקעות ובהתיישבות, הרי שאלה הטבות שהן אסורות לפי מגילת העצמאות, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחובת המנהל הציבורי לנהוג בשוויון בהקצאת משאבי המדינה (הקבועה בחקיקה ופסיקה נרחבת כדוגמת בג"ץ קעדאן). זיהוי או יצירת קשר בין הציונות לבין הפליה לרעה של אזרחים ערבים (שמבקשים להכשירה תוך שימוש בציונות) אינו מתיישב עם זהות המדינה כדמוקרטית וגורם נזק קשה ליהודיות המדינה ולאופייה הציוני. ככל שסעיף זה לא נועד להקנות הטבות ייחודיות ליהודים, עולה התהייה האם קיים בו צורך, ואם כן מהו.

סעיף 90

"הממשלה תקבל תוך 90 יום מהקמתה החלטה להסדרת המשמר הלאומי הישראלי (מטה, מבנה ארגוני וסמכויות, תקינה ותקציב נוסף). במסגרת ההחלטה ייקבע לנתק את מג"ב מהמשטרה ולהפכו לשירות עצמאי בדומה לשב"ס ולהכפיפו לשר ולבצע תיקוני חקיקה בהתאם".

משמר הגבול (מג"ב) הוא כוח שיטור צבאי-למחצה שנועד לפי פקודת המשטרה לפעולות אבטחה, שיטור וללחימה בטרור. הוא חיל שמשרתים בו חיילים בשירות חובה וקבע, אבל הוא כפוף ישירות למשטרה (לעתים עם כפיפות מבצעית לצבא). בהסכם הקואליציוני נקבע כי הוא יצא מתחום אחריותה של המשטרה ויהיה כפוף ישירות לשר לביטחון לאומי.

אפשר לדון במיקומו הראוי של משמר הגבול (במדינות אחרות הוא כפוף לעתים למשטרה, כמו בישראל, ולעתים לצבא או למשרד הממשלתי האחראי על המשטרה), אך את המהלך הזה יש להבין על רקע התיקון האחרון של פקודת המשטרה שהעניק לשר לביטחון לאומי סמכויות להתוות את מדיניות המשטרה, בלי לקבוע הסדרים מאזנים שיגנו על עצמאותה האופרטיבית. חוסר האיזון בתיקון לפקודת המשטרה מהווה פגיעה בעצמאותה של המשטרה באכיפת החוק, אשר נועדה לשמור על האכיפה השוויונית, המקצועית ונטולת הפניות של החוק. המהלך של הכפפת מג"ב ישירות לשר מצטרף למהלך זה, ועלול לפגוע עוד יותר בעצמאות האופרטיבית של החיל, עד כדי הפיכת מג"ב למשטרה פרטית

ופוליטית של השר. במלים אחרות, זהו עוד מהלך שעלול לפגוע במנגנונים השומרים על מערכת המשפט וגורמי האכיפה מפני מעורבות פוליטית פסולה באכיפת החוק.

סעיף 94

"ראש הממשלה, שר האוצר והשר לביטחון פנים או מי מטעמם, יביאו תיקון להחלטת הממשלה 550 מתאריך 24.10.2021. התיקון יהיה מותאם למדיניות הממשלה החדשה ולהעדר ביצוע של ההחלטות בממשלה הקודמת על מנת להבטיח את השימוש הראוי והמיטבי בכספים, במסגרת זו יינתן דגש להפניית משאבים לצרכי הביטחון האישי ושמירת החוק והסדר בחברה הערבית, וכן לפעילויות תעסוקה לבני נוער.

כמו כן, בהחלטת הממשלה 550 מתאריך 24.10.2021 סעיף 27א יתוקן וימחקו בה המילים "ובשנים 2023-2026 סך של 30% מסך התקציבים". הממשלה תתקצב עבור סעיף זה תקציבים תוספתיים ממקורות משרד האוצר ובהיקף שלא יפחת מהתקציב בשנת 2022. באופן דומה תשונה החלטה 1279 מתאריך 14.03.2022 סעיף 3א. וימחקו בה המילים "ועל פני השנים 2022-2026 7% לפחות". תקצוב התוכנית האמורה בהחלטה 1279 יבוא מהתקציבים תוספתיים ממקורות משרד האוצר, בהיקף שלא יפחת מהיקף ההקצאה בשנת 2022 כנוסחה בתחילת הסעיף האמור. ככל שקיימות התחייבויות תקציביות דומות נוספות לביצוע באמצעות תקציב נגב גליל וחוסן לאומי האוצר יקצה לטובת העניין תקציב תוספתי על התקציב שסוכם במסגרת נספח התפקידים, ממקורות האוצר או שההחלטות יבוטלו."

הסעיף מעדכן את התקציב המיועד לרשויות המקומיות הערביות מטעם משרד הנגב והגליל. הוא מבטל את חובת ההקצאה שנקבעה בהחלטת הממשלה 550 (התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית) לפיה 30% מתקציב המשרד בשנים 2023 - 2026 המיועד לרשויות המקומיות - יועבר לרשויות ערביות; ומשאיר רק התחייבות לעמוד ברף התקציבי של שנת 2022 - 103 מלש"ח. במקביל, סעיף 5.2.1.4 לנספח להסכם הקואליציוני קובע שתקציב משרד הנגב והגליל לא יפחת **משני מיליארד** מדי שנה במהלך כהונת הממשלה.

המכון הישראלי לדמוקרטיה

לפי אתר מפתח התקציב, בשנת 2022 עמד תקציב משרד הנגב והגליל על 307 מלש"ח. כלומר, בעוד תקציב המשרד גדל פי 6.5, חלקן של הרשויות הערביות בתוכו צפוי לקטון ל-5%. ובמילים אחרות - במקום לקבל 600 מלש"ח בשנה כתוצאה מהגידול הצפוי, בהתאם להחלטת ממשלה 550, הרשויות הערביות תקבלנה 103 מלש"ח בלבד. זאת, אלא אם שר האוצר או שר הנגב והגליל יחליטו שברצונם להקצות יותר מזה לרשויות המקומיות הערביות.

חשוב לציין כי הנוסח הרשמי של החלטת הממשלה 550 הוא 30% מהתקציבים המופנים לרשויות מקומיות. סביר להניח שלא כל 2 מיליארד השקלים שבתקציב המשרד יגיעו לרשויות מקומיות, אך בהתבסס על תיאור הדברים בהחלטת הממשלה 550 ביחס לשנת 2022, ניכר שחלק מכריע של התקציב מיועד לרשויות מקומיות. לפי ההסכם הקואליציוני, גם בהחלטת הממשלה 1279 (תוכנית לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית) תתבטל ההוראה להקצאת שיעור של 7% מסך תקציב משרד הנגב והגליל עבור הרשויות הבדואיות.

המשמעות המסתמנת היא גריעה של כמיליארד וחצי ש"ח מכספים שהיו מיועדים לפיתוח כלכלי וצמצום פערים של החברה הערבית והבדואית והחשש כי מהלך זה עלול לפגוע ולהעמיק את ההפליה כלפי החברה הערבית. חשוב לומר שהסעיפים שמבוטלים בהחלטות הממשלה לא היו כאלו שביצעו העדפה מתקנת לחברה הערבית שכן הן הקצו בין 30-37% מתקציבי משרד הנגב והגליל לאוכלוסייה ששיעורה בנגב עומד על כשליש מהתושבים, ובגליל מעל למחצית.

סעיף 103

"השר לביטחון פנים יבחן את הוראות הפתיחה באש במשטרת ישראל, ויערוך בהן שינויים במידת הצורך".

פקודת המטה הארצי "06.02.14 שימוש בכלי יריה" והנוהל המבצעי שהוצא על פיה קובעים את כללי הפתיחה באש של שוטרים. כך, למשל, קובע הנוהל כי "שוטר רשאי לפתוח באש לעבר אדם, שנראה בבירור שהוא משליך, או עומד להשליך, בקבוק תבערה, או יורה או עומד לירות זיקוקין בכיוון ישיר, על מנת למנוע את הסכנה". הנוהל גם קובע

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

כי ניתן לירות במידי אבנים בנסיבות שבהן קיימת סכנה מוחשית ומיידית שהאבן תגרום לפגיעה בחייו או בשלמות גופו של אדם. ברור כי כל ירי על מנת לפגוע במקרה שבו לא קיימת סכנה, אסור על פי החוק, ולא על פי הפקודה. נראה כי הפקודה והנוהל דווקא מתירים שימוש נרחב יחסית בכוח: יידי בקבוקי תבערה וידי אבנים הינם בכלל המקרים המתירים לפתוח באש. למעשה, רק לפני כמה חודשים העיר בית המשפט העליון כי הפקודה מותירה "מרווח פעולה רחב מדי" בידי השוטרים, ודווקא יש לצמצם את השימוש בנשק בג"ץ 4308/21 אבו נאב נ' ראש המחלקה לחקירת שוטרים (18.4.22).

הרחבת הנסיבות בהן כוחות משטרת ישראל יוכלו לעשות שימוש בכוח קטלני מעבר לנסיבות הנהוגות כיום פסולה מבחינה משפטית. הוראות הפתיחה באש מבוססות על עמדה מקצועית-מבצעית בדבר השימוש הראוי בכוח. הן נגזרות מדיני העונשין ומזכויות האדם, ובראשן הזכות לחיים. מדיניות מרחיבה של פתיחה באש עלולה להביא לירי על אזרחים תמימים, לירי "דו צדדי" בשל טעויות בזיהוי ועוד. הקביעה כי הדרג הפוליטי "יתקן" את הוראות הפתיחה באש פותחת פתח מסוכן מאוד שהוראות הפתיחה באש יושפעו משיקולים בלתי-ענייניים, ולא משיקולים מבצעיים.

סעיף 111

"הממשלה תתקן את פקודת האגודות השיתופיות (ועדות קבלה ביישובים קהילתיים) כך שיגדל המספר המופיע בתקנות ל-1000 משפחות"

סעיף זה מבקש להרחיב את "חוק ועדות הקבלה" הקיים, שעבר ב-2011, החל רק על יישובים שגודלם עד 400 בתי אב ביישובים בנגב ובגליל. חוק ועדות הקבלה הוא תיקון לפקודת האגודות השיתופיות משנת 2011, המאפשר ליישובים קטנים בנגב ובגליל, בהם עד 400 משפחות, לקיים הליך של ועדת קבלה ליישוב. לפי הליך זה, ניתן לפסול מועמדים על רקע מספר עילות, ובין השאר בשל "חוסר התאמה למרקם החברתי-תרבותי של היישוב". חוק זה, כשלעצמו, מעודד ומאפשר הדרה של מיעוטים וקבוצות אוכלוסייה מופלות, פוגע בשוויון ובזכות לפרטיות, בעיקר באמצעות העילה של "חוסר התאמה למרקם החברתי-תרבותי של היישוב". בית המשפט העליון לא פסל את החוק, אך גם לא אישר אותו, ודחה את העתירות נגדו בעילה של חוסר בשלות.

הרחבת הפרקטיקה של ועדות קבלה ליישובים גדולים ולא קהילתיים באזורי פריפריה, תגביר מאוד את נזקו של החוק הקיים (שיש להעריכו על בסיס המציאות שבה כמעט ואין מקצים קרקע ליישוב קהילתי ערבי), ותאפשר ותרחיב פרקטיקה של הדרת מיעוטים במספר נרחב מאוד של יישובים. מעבר לכך, ככל שיישובים גדולים יותר מקבלים רישיון להדרת מיעוטים, יגבר הלחץ להכשיר גם הדרה של קבוצות בתוך ערים ושכונות. סעיף זה מצטרף לניסיון הרחבי העולה מהסכמים אלו להכשיר ולהרחיב "התיישבות יהודית" מפלה, בניגוד לפסיקה הקיימת האוסרת על אפליה בהקצאת קרקעות ומשאבים.

סעיף 115

"...טרם העברת התקציב לשנת 2023, תושלם על ידי סיעות הקואליציה, חקיקת חוק אשר יקבע הסדרים באשר לאחריותם המשפטית של חיילי צה"ל ואנשי כוחות הביטחון לפעילות במסגרת מילוי תפקידם, בעת פעילות מבצעית או פעילות נגד מעשה טרור, בנסיבות בהם לא פעלו בזדון והכל בהתאם לכללי המשפט הבינלאומי הנוגעים לעניין. בין היתר יקבע, כי במקרים אלה יבוצע תחקיר מבצעי, וכי החלטות גורמי החקירה יתקבלו בשים לב לממצאי התחקיר".

האחריות להורות על פתיחה בחקירה מצויה בידי הפרקליט הצבאי הראשי (הפצ"ר). בהתאם למצב הנוהג כיום, במצב של יסוד סביר לחשד להפרת הדין על ידי חייל, לרבות בנסיבות של פעילות מבצעית, יורה הפצ"ר על פתיחה מיידית בחקירת מצ"ח. בנסיבות בהן נדרש מידע נוסף על-מנת להחליט אם מתעורר יסוד סביר לחשד, בדרך-כלל ימתין הפצ"ר עד לקבלת תחקיר המבצעי, ויקבל החלטה אם להורות על פתיחה בחקירה על פי תוצאותיו. מאז מבצע "צוק איתן" קיים בצה"ל גם מנגנון בירור עובדתי, המנותק משרשרת הפיקוד המבצעי, שאמור להיות מופעל במבצעים צבאיים "גדולים" ואשר מטרתו לספק לפצ"ר עובדות שיסייעו לו בהחלטה אם לפתוח בחקירה שלא בהסתמכות על התחקיר המבצעי היחידתי.

נראה כי בהסכם הקואליציוני רוככה הבטחת הבחירות של "עוצמה יהודית" לפיה יש לתת חסינות לחיילי צה"ל. חסינות מוחלטת כזו עקב פעילות מבצעית, לו הייתה מעוגנת, הייתה מנוגדת לשלטון החוק ולעקרונות היסוד של שיטתנו המשפטית, ומנוגדת גם לדרישות דיני זכויות האדם ודיני הלחימה של המשפט הבינלאומי, הדורשים חקירה עצמאית ואפקטיבית בהינתן חשד להפרה של המשפט הבינלאומי והעמדה לדין כאשר יש הצדקה לכך. חסינות כזו הייתה עלולה להביא להתערבות של ערכאות משפטיות זרות כמו

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

בית-הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) ורשויות חקירה ומשפט במדינות זרות, אשר כרגע לא מתערבים כיוון שבישראל גופי חקירה שתפקידם לחקור את האירוע (עקרון "המשלימות"). כך שהכוונה לכאורה להגן על חיילי צה"ל, הייתה עלולה דווקא לחשוף אותם לסיכונים משפטיים משמעותיים. בהקשר זה יש לראות גם את הקביעה בסעיף לפיה השינויים בחקירות יעשו בכפוף למשפט הבינלאומי.

עם זאת, בהסכם הקואליציוני נקבע במפורש כי בכל מקרה יתקיים תחקיר מבצעי, וכי החלטות לפתוח בחקירה יתקבלו בשים לב לממצאי התחקיר, מן הסתם לאחריו. זהו סעיף בעייתי מכמה סיבות. ראשית, בהתקיים רף של יסוד סביר לחשד יש חובה לפתוח בחקירה פלילית. שנית, תחקירים מבצעיים יחידתיים אינם תמיד מגיעים לחקר האמת. יתר על כן, תחקירים מבצעיים ביחידה עלולים לפגוע באפקטיביות של חקירות מצ"ח, כיוון שביצוע התחקיר מאפשר לחיילים לתאם את הגרסאות שלהם ביחס לאירוע. ביצוע תחקיר גם מונע לעיתים איסוף של ממצאים פורנזיים מזירת האירוע. בשל כך, נתונה בידי הפצ"ר הסמכות לפתוח בחקירה פלילית מיידית, ולמנוע את ביצוע התחקיר. שלילת הסמכות הזו עלולה להפוך את החקירות ללא אפקטיביות, וממילא לכאלו אשר לא יכובדו על ידי המוסדות הבינלאומיים.

הפתרון לבעיית התחקירים המבצעיים היה הקמת מנגנון הבירור העובדתי. לא ברור האם בכוונת מנסחי ההסכם היה לבטל את המנגנון הזה, המספק הגנה לחיילי צה"ל מפני הליכים בינלאומיים. כך או כך, שלילת שיקול הדעת של הפצ"ר להורות על פתיחה בחקירה עוד לפני ביצוע התחקיר היא פגיעה בשלטון החוק, ואף אינה עומדת בתנאי המשפט הבינלאומי. כמובן, אם מטרת ההסכם היא להביא להסדר כלשהו של חסינות לחיילי צה"ל, הרי שהסדר זה פסול. הוא פסול לגופו שכן הוא מאפשר הפרות של החוק. כמו כן, הוא פסול כיוון שהוא צפוי לחשוף את חיילי צה"ל ומפקדיהם להעמדה לדין בפני ערכאות משפטיות זרות.

סעיף 116

" בשל התעצמות מעשי טרור המכוונים לפגוע במדינה ישראל כמדינת העם היהודי, ועל מנת להכריע תודעתית את המפגעים, סיעות הקואליציה יחוקקו טרם העברת התקציב לשנת 2023 חוק עונש מוות למחבלים בהתאם".

המכון הישראלי לדמוקרטיה

מהות ההצעה היא להנהיג עונש מוות על עבירת רצח בנסיבות של טרור בישראל. בכל המדינות הדמוקרטיות, למעט בארה"ב (בחלק מן המדינות ובשיטה הפדרלית, וגם שם המגמה היא של הוצאת עונש מוות מספר החוקים) לא קיים או בוטל למעשה עונש מוות.

הטיעונים נגד עונש מוות:

- המתת אדם (שאינן נשקפת ממנו סכנה), מכוונת, בדם קר, בידי המדינה ובשם אזרחיה, היא מעשה אכזרי ביותר, שמשדר זילות בערך חיי האדם וכבוד האדם.
- מחקרים רבים בארה"ב לא הצליחו להוכיח כי עונש מוות מרתיע רוצחים פוטנציאליים. כשזה המצב לגבי רוצחים פליליים, על אחת כמה וכמה קשה להאמין שיש ערך מרתיע לעונש מוות באשר למחבל, שבדרך כלל נוטל סיכון לחייו בעת ביצוע הפיגוע, או בהיותו מתכנן/משלח החשוף לסיכול ממוקד. ספק רב אם יש בעונש המוות כדי להכריע תודעתית את המפגעים. לא מן הנמנע שהטלת עונשי מוות תעודד את הטרור.
- אף מערכת אינה חסינה מטעויות, גם לא הרשעה ברצח וזאת הוכח גם בישראל וגם בעולם. בעוד שכל עונש אחר ניתן לתיקון ולפיצוי, ולו באופן חלקי, עונש מוות לא ניתן לתקן.
- קיימת סכנה כי לאחר לכידתו של מחבל ועד הוצאתו להורג, עונש המוות ידרבן פעולות חטיפה שיעודן לשחרר את מי שעתיד להיות מוצא להורג.
- בעשור האחרון נחקק חוק המאבק בטרור ורפורמה בעבירות ההמתה: שני החוקים הללו הם תוצר של חשיבה ממושכת של חברי כנסת, מומחים, אנשי מקצוע, אנשי אכיפה ובטחון אשר ניסחו את "סל הכלים" הנדרש לטיפול בטרור ובקשר לענישה על עבירות ההמתה. בשני המהלכים האלה לא עלה שום צורך בעונש מוות כחלק מסל כלים זה.

הצעה זו נכשלה בעבר, בין השאר, בשל התנגדות נחרצת של ראשי מערכת הביטחון שטענו כי הצעה כזו לא רק שאינה נחוצה למאבק בטרור, אלא היא עלולה להזיק. מובן שגם אם יש כוונה להחיל את העונש באופן סלקטיבי, כנובע מההגדרה כי העונש הינו בגין פיגועים נגד מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, היוזמה פסולה במיוחד, כנורמה מפלה. קשה לחשוב על מהלך שיעורר יותר הדים שליליים כלפי ישראל בעולם, מאשר החלת עונש מוות סלקטיבי בגין רצח.

יחוקק חוק שלילת אזרחות וגירוש מחבלים.

בשנת 2008, ומאוחר יותר בשנת 2017, תוקן חוק האזרחות באופן המאפשר ביטול אזרחות. על פי סעיף 11 לחוק האזרחות, בית המשפט לעניינים מנהליים, לפי בקשתו של שר הפנים, רשאי לבטל את אזרחותו של מי שהורשע בביצוע מעשה טרור או מעשה של בגידה במדינה. לפי סעיף 11א לאותו חוק יכול בית המשפט שהרשיע אזרח ישראלי בעבירות טרור לבטל את אזרחות המורשע. ביטול האזרחות מותנה בכך שאם לאזרח אין אזרחות אחרת, הרי שיינתן לו רישיון ישיבה בישראל.

על תיקונים אלו לחוק האזרחות נמתחה ביקורת רבה, שכן אין בעולם הדמוקרטי אף לא מדינה אחת המאפשרת שלילת אזרחות למי שיוותר חסר אזרחות עקב השלילה. אולם, בית המשפט העליון אישר את עמידתו של החוק בתנאי פסקת ההגבלה [עע"מ 8277/17 **זיוד נ' שר הפנים** (21.7.2022)]. עם זאת, בית המשפט קבע כי מי שיוותר חסר אזרחות עקב ביטול האזרחות צריך לקבל רישיון ישיבת קבע בישראל (בדומה לתושבי מזרח ירושלים).

כפי הנראה, הסעיפים בהסכם הקואליציוני מתייחסים להצעת החוק שהוגשה בכנסות האחרונות שלפיה תבוטל אזרחותו הישראלית (או יבוטל רישיון ישיבת הקבע אם מדובר תושב מזרח ירושלים), של מי שקיבל תשלום מהרשות הפלסטינית בעת שישב בכלא. ביטול זה של האזרחות יחול אף אם אין כל אזרחות אחרת. מי שבוטלה אזרחותו וסיים לרצות את תקופת מאסרו, יועבר לרשות הפלסטינית. כלומר: לא יינתן לו מעמד של תושבות קבע בישראל.

שלילת אזרחות והותרה של אדם ללא אזרחות וללא רישיון תושבות אינה קיימת, כאמור, באף לא מדינה אחת בעולם. גם אם התכלית שביסוד ביטול האזרחות היא תכלית ראויה, הרי שהפגיעה בזכות לאזרחות הנוצרת כתוצאה מפגיעה כזו היא בלתי מידתית.

"יתוקן חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידוק, כך שתעוג האפשרות לקיום אירועי תרבות או לימודים של חרדים ודתיים המעוניינים בכך... לרבות בהפרדה מגדרית. בתנאים אלה הפרדה לא תיחשב הפליה אסורה. יתוקן החוק באופן שיאפשר יצירה וקיום של קהילות מגורים על רקע דתי ובאופן שימנע פגיעה בבית עסק

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

פרטי שלא נותן שירות או מוצר בשל אמונה דתית) בתנאי שזה לא מוצר ייחודי ושניתן להגי חלופה דומה בקרבה גאוגרפית במחיר דומה)"

חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, תשס"א-2000 נועד "לקדם את השוויון ולמנוע הפליה בכניסה למקומות ציבוריים ובהספקת מוצרים ושירותים" ובכך למגר הפליה וגזענות ולמנוע פגיעה קשה בכבוד של האדם. מאז נחקק, מהווה החוק מסגרת נורמטיבית חשובה ומרכזית המגנה על נשים, מזרחים, ערבים, להט"בים וקבוצות נוספות, מפני הפליה כלפיהם.

התיקון המוצע מבקש להוסיף שלושה מרכיבים לחוק:

- ההצעה להתיר הפרדה מגדרית על ידי שינוי הגדרתה כך שלא תיחשב הפליה אסורה -

הפרדה מגדרית הנה אחת מאופניה של הדרת הנשים ומתבטאת בהפרדה הנכפית על נשים וגברים, ילדות וילדים במרחבים הציבוריים. החלטת ממשלה 1526 משנת 2014 קבעה כי "תופעת הדרת הנשים במרחב הציבורי היא תופעה חמורה המתאפיינת בהפלייתן של נשים באשר הן נשים המחייבת פעולה ממשלתית אקטיבית לביעורה..." האיסור על הפליה המעוגן כיום בחוק, הוא הבסיס לאיסור הדרת נשים במקרים שונים, כדוגמת פסיקתו של בית המשפט בעניין רדיו קול ברמה (רע"א 6897/14). שם, נפסק כי על הרדיו לחדול ממדיניותו המוצהרת להדיר נשים ולא להשמיץ ברדיו, לאור האמור בחוק איסור הפליה במוצרים ובשירותים. השינוי המוצע על פיו הפרדה לא תחשב להפליה אסורה, יאפשר למקרים כדוגמת עניין רדיו קול ברמה ומקרים נוספים שהתגלו בעבר כדוגמת כניסות נפרדות למרפאות והפרדה כפויה בבתי עלמין, להתקיים.

- ההצעה לאפשר יצירה וקיום קהילות מגורים על רקע דתי (כפי שאף מוצע בסעיף 101 להסכם) -

הזכות של קהילות מיעוט המעוניינות לשמר את ייחודיותן הוכרה בפסיקה והיא כשלעצמה איננה מנוגדת לחוק (כל עוד עומדת בדרישות שהוגדו לעניין זה בפסיקה כדוגמת הלכות בג"ץ 6698/95 בעניין קעדאן, בג"ץ 528/88 בעניין בג"ץ 4906/98 בעניין עמותת עם חופשי). יחד עם זאת, האפשרות ליצור קהילות מגורים אשר בהן הרקע הדתי עלול להוות כסות להפרדה מגדרית מנוגדת לערכי

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

השוויון ומכשירה שלא כדין, הפרדה מגדרית. התיקון יאפשר למנוע מנשים לשבת בבתי קפה באזורים מרכזיים בעיר, או יאפשר כניסות נפרדות למבנים ציבוריים.

- ההצעה לאפשר לבית עסק פרטי להימנע מאספקת שירות או מוצר בשל אמונה דתית-

קשה לתאר את עוצמת הנזק המוסרי והחינוכי שיכול להיגרם לתשתית הערכית של המדינה, לדמותה ולתדמיתה, אם יתאפשר לבעלי עסקים פרטיים להימנע מאספקת שירות או מוצר בשל "אמונה הדתית" על בסיס סובייקטיבי לחלוטין. הדבר נותן הכשר להפליה נרחבת של קבוצות שונות באוכלוסייה. אם בעבר נאסרה הפליה כנגד תלמידות ממוצא מזרחי כתוצאה מהפליה עדתית כנגדן במוסדות חינוך לבנות השייכים למוסד בית יעקב בירושלים, נאסרה הפליה כלפי ערבים בבידוק משפיל על ידי חברת תעופה ונפסל סירוב לערוך מסיבת חתונה רק בשל העובדה כי הזוג הינו חד מיני – שינוי החוק יהפוך את ההפליה במקרים אלה לחוקית- על בסיס הטענה של "אמונה דתית".

סעיף 135

"תוך חצי שנה הממשלה תפעל לקיום חוק איסור הנפה ו/או הצגה של דגלי אש"ף במוסדות הנתמכים על ידי המדינה או על ידי הרשויות המקומיות".

מהות ההצעה, היא ככל הנראה לקבוע איסור פלילי שיגדיר כהתקהלות אסורה, מצב בו שני אנשים ומעלה מניפים או מציגים דגל של מדינת אויב או של הרשות הפלסטינית, בגוף מתוקצב או נתמך.

זו פגיעה קשה בחופש הביטוי. חופש ביטוי נבחן, בעיקר, בקשר עם ביטויים מכעיסים, מקוממים, ולא נעימים לאוזן או לעין. ההצעה מבקשת להשתיק ולמנוע ביטוי שהוא במהותו פוליטי/זהותי, ליצור לו דה-לגיטימציה, והכל אך ורק מטעמים שמעשה זה מעורר כעס ומקומם את הציבור.

אין הצדקה לאיסור על הנפת דגל של הרשות הפלסטינית, שהיא ישות מדינית עימה יש למדינת ישראל הסכמים ומערכת יחסים מורכבת וענפה. התכלית של מניעת הזדהות עם העם הפלסטיני אינה ראויה משום שהיא מאפשרת פגיעה בתודעה הזהותית של אזרחים ערבים החשים עצמם פלסטינים או בעלי זיקה לעם הפלסטיני. זאת ועוד, לפגיעה כזו יש

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

אפקט של השפלה, והיא גם חסרת תוחלת - היא לא תביא לפיחות בזיקה לעם הפלסטיני, ועלולה אף להגבירה, בהיותה אקט של דיכוי.

חוק ברוח זו עלול להוביל להתנגשויות ולמתחים בין החברה היהודית לבין המיעוט הערבי בישראל, יגרום למתח מיותר מול הרשות הפלסטינית ויפגע במעמדה הבינלאומי של ישראל.

סעיף 136

"תוך 180 יום הקואליציה תחוקק חוק להטלת מס על תרומות המועברות מממשלות זרות לארגונים ישראלים".

מדובר בהצעה לפגיעה בארגונים ובעמותות, שעוסקים במגוון נושאים ובהם הגנה על זכויות אדם, וקידום אג'נדות מגוונות אשר פועלות לשינוי חברתי.

הטלת מס תהווה פגיעה בחופש הביטוי ובחופש ההתאגדות, שהן זכויות בסיסיות בדמוקרטיה. פגיעה כזו הינה ללא תכלית ראויה ומעלה שאלה מדוע יש לחבל בפעילות העמותות אך ורק משום שהתרומה אליהן מגיעה ממדינה ולא מתורם פרטי. יש לזכור כי קיימים חוקים המחייבים שקיפות על תרומות כאלה (בעוד אין חובה זהה לגבי תרומות פרטיות), כך שהמטרה היחידה כרגע היא ניסיון לחבל בפעולתן של עמותות שהן ביקורתיות כלפי השלטון.

במדינה דמוקרטית, אין השלטון רשאי להפלות לרעה ארגוני חברה אזרחית משום שהם ביקורתיים כלפיו. שלטון דמוקרטי אינו מתנכר לאופיין האוניברסלי של זכויות האדם. יש לזכור שחוקים לרדיפת ארגוני זכויות אדם הם מאפיין מובהק של משטרים אוטוריטריים. כך קרה בונצואלה, ברוסיה, ובהונגריה. פגיעה בארגוני זכויות אדם לא רק תפגע בפעולתם של אותם ארגונים, אלא תפגע קשות בתדמיתה של ישראל בעולם, ותשים אותה בשורה אחת עם מדינות הרודפות ארגוני זכויות אדם.